

«مدیریت بهره‌وری»

سال سیزدهم - شماره پنجاه و یک - زمستان ۱۳۹۸

ص ص: ۱۷۲ - ۱۴۹

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۷/۱۶

نوع مقاله: پژوهشی

بررسی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی - حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی (مورد مطالعه: کارآفرینان شهر تهران)

املیا قربانی سیاوشانی^۱

علی داوری^{۲*}

مهدی فقیهی^۳

حسام زند حسامی^۴

امیر هوشنگ فتحی زاده^۵

چکیده

سیاست‌های حمایت از مالکیت صنعتی، جزئی از سیاست‌های فن‌آورانه کارآفرینی می‌باشد که ویژگی‌های سیاست‌های کلی کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک را دارا می‌باشد. این سیاست‌ها عموماً به نفع کارآفرینان فن‌آوری هستند که بر افزایش بازده کل بازار و با برطرف کردن موانع انتقال و در نتیجه تجاری‌سازی فن‌آوری تمرکز دارند. تحقیق حاضر با هدف بررسی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی صورت گرفته است. تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، و از بعد روش‌شناسی از نوع تحقیقات پیمایشی-توصیفی است. جامعه آماری تحقیق حاضر، کارآفرینان شرکت‌های دانش‌بنیان شهر تهران می‌باشد و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است و دوره زمانی مربوط نیز، زمستان ۱۳۹۶ می‌باشد. جهت جمع‌آوری اطلاعات در مورد مبانی نظری، از روش کتابخانه‌ای و در مورد فرضیه‌های پژوهش از روش میدانی و برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از پرسش‌نامه محقق ساخته و مصاحبه، استفاده شده است. جهت آزمون فرضیه نیز از t تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن بهره گرفته شد و نتایج نشان داد که از بین ۲۰ مؤلفه سیاست حمایتی، مؤلفه‌های حقوق جبران خسارت مخترعان و مؤلفان، سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذمجوز، و حق ثبت علائم تجاری و اسامی تجاری، حمایت از حق ثبت اختراعات، ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین و حمایت از حق کپی‌رایت بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

واژه‌های کلیدی: سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی، مالکیت صنعتی، توسعه کارآفرینی.

۱-دانشجوی دکتری گروه کارآفرینی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران gh.emeliya@gmail.com

۲-استادیار دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، تهران، ایران(نویسنده مسؤول) Ali-davari@ut.ac.ir

۳-استادیار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران

۴-استادیار گروه مدیریت، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

۵-استادیار مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

مقدمه

وجود شرایط خاص کسب و کار، تصمیم کارآفرین را برای شروع یا توسعه کسب‌وکار تحت تأثیر قرار می‌دهد (کزارنیتزکی و همکاران^۱، ۲۰۱۱، ۲۱۸). دیده‌بان جهانی کارآفرینی، چهار ظرفیت اصلی برای تشویق راه‌اندازی کسب‌وکار تعیین کرده است: الف) توانایی بازارهای مالی و تمایل به تشویق راه‌اندازی کسب و کار جدید یا آزمون‌نشده؛ ب) سطح سیاست‌ها و مقررات‌گذاری دولت در بازار، ج) انتقال فن‌آوری تحقیق و توسعه به بخش خصوصی، و د) ساختار تجاری، نهادی و حقوقی که از حقوق مالکیت محافظت می‌کند (اسمیت و پاتون^۲، ۲۰۱۱، ۱۰۵). سیاست‌هایی که کارآفرینی را تشویق می‌کنند عموماً سیاست‌های نهادی-قانونی تسهیل‌گرانه و حمایتی هستند، تا تعداد کل کارآفرینان جدید افزایش یابد و تولید نوآوری صورت گیرد. در واقع سیاست‌های عمومی توسعه‌دهنده کارآفرینی بیشتر بر تسهیلات نهادی، چهارچوب‌های حقوقی و مشوقات مالی برای رشد رفتار کارآفرینانه استوار است، اما نبود سیاست‌های حمایتی نهادی-حقوقی می‌تواند روند نوآوری را کند یا متوقف نماید (موک^۳، ۲۰۰۷، ۳). سیاست‌های گسترده‌ی کارآفرینی به دنبال بهینه‌سازی توانایی‌های افراد برای جستجو، ایجاد و موفقیت در کارآفرینی است. سیاست‌های کارآفرینی از طریق ترویج رقابت و از بین بردن موانعی اداری و بورکراسی که کسب و کارها را از پیگیری فرصت‌ها باز می‌دارد و نهایتاً کارآیی اقتصادی را افزایش می‌دهد، صورت می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین سیاست‌های کارآفرینی، حمایت از مالکیت‌های صنعتی است (برونه^۴، ۲۰۰۴، ۳۷). این حمایت از طریق سیاست‌مقررات‌زدایی از صنایع، تعقیب قانونی انحصارطلبان، آزادسازی بازارها، گسترش تحقیق و توسعه، چابک‌سازی سازمانی، حمایت از حقوق مالکیت فکری و صنعتی، تسهیل تبدیل یک اختراع علمی و نوآوری در ایجاد محصولی آماده برای فروش در بازار، سهولت تشکیل کسب و کارهای صنعتی و نوآورانه، تضمین دسترسی به منابع مالی، و سیاست‌های مالیاتی مناسب تحقق می‌یابد (استارکی و همکاران^۵، ۲۰۱۰، ۳۳۴).

-
1. Czarnitzki et al
  2. Smith & Patton
  3. Muck
  4. Burrune
  5. Starkey et al

سیاست‌های حمایت از مالکیت صنعتی جزئی از سیاست‌های فن‌آورانه کارآفرینی است که ویژگی‌های سیاست‌های کلی کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک را داراست. این سیاست‌ها عموماً به نفع کارآفرینان فن‌آوری هستند که بر افزایش بازده کل بازار و با برطرف کردن موانع انتقال و در نتیجه تجاری‌سازی فن‌آوری تمرکز دارند (تاماسی، ۲۰۰۷، ۴۶۳). مثال بارز سیاست‌های حمایتی را شاید بتوان در زمینه حفظ حقوق اختراع، ثبت آن و بهره‌برداری از آن تعریف کرد (چن و پوتیتانون، ۲۰۰۵، ۴۸۰). کارآفرینان فن‌آور در حوزه صنعت در صورتی که این اطمینان را داشته باشند که نظام حقوقی و قانونی کشور از اختراعات، ایده‌های فن‌آورانه آنها حمایت می‌کند نوآوری را گسترش خواهند داد و زمینه‌های تحقیقات جدید افزایش خواهد یافت و عمدتاً به سوی جهانی‌شدن محصولات خود اقدام خواهند نمود (اسپاینلو، ۲۰۰۳، ۳). با این اوصاف به نظر می‌رسد بهترین زمینه‌های سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی در زمینه صنعت و فن‌آوری، تنوع سیاست‌های حمایتی از نوآوری و کارآفرینی در فن‌آوری و صنعت خواهد بود که پیشگام این حمایت‌ها، نظام حقوقی هر کشور است (فونتانا و همکاران، ۲۰۰۶، ۳۱۲).

ضعف نظام مالکیت فکری در ایران آثار زیان‌باری بر اقتصاد داشته است. در شرایط فعلی اقتصاد ایران، بیشتر شرکت‌های خارجی و برخی شرکت‌های خصوصی داخلی از تلاش در راستای افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌ها به ویژه در زمینه صنایعی که حقوق مالکیت صنعتی در آنها از اهمیت بالایی برخوردار است بازمانده‌اند (ریاحی، ۱۳۹۰؛ شعوری، نجفی، ۱۳۹۶؛ گرشاسبی‌نیا، بدری‌ویج، ۱۳۹۱). وضعیت حقوق مالکیت فکری، بخصوص مالکیت صنعتی در ایران وضعیت مناسبی ندارد، به طوری که نه تنها فرایند ثبت، بررسی و ارزیابی طرح‌های اختراعی طولانی، زمان‌بر و نیاز به تایید چندین ارگان از جمله وزارت علوم دارد و تعدد نهادهای درگیر در این حوزه، و نپیوستن ایران به کنوانسیون جهانی حقوق مالکیت فکری به همراه عدم انتشار بموقع اطلاعات اختراعات و نیز عدم ثبت اختراعات کوچک تنها بخشی از مهم‌ترین معضلات حقوق مالکیت صنعتی است (شاه‌آبادی، ساری‌گل، ۱۳۹۴، طیلابی، ۱۳۹۷ و رستمی‌گنج‌آباد، ۱۳۹۷). با توجه به موارد ذکر شده در می‌یابیم عدم حمایت

1. Tamasy
2. Chent & Puttitanun
3. Spinello
4. Fontana et al

کارآمد از مالکیت فکری و بی توجهی به آن، تبعات زیان‌باری را برای کشورمان به همراه خواهد داشت از جمله عدم تمایل کارآفرینان و مخترعان به فعالیت‌های کارآفرینانه است چرا که تضمین‌های لازم برای حفظ و حراست حقوق آنها وجود ندارد (سامعی، انگوری تقوی، ۱۳۹۷؛ فطرس و همکاران، ۱۳۹۰؛ ترکستانی، معصومی، ۱۳۹۷). بدین ترتیب تدوین و اجرای سیاست‌های حمایتی-کارآفرینی از مالکیت صنعتی ضروری و بااهمیت است. تحقیق حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی سیاست‌های حمایتی نهادی-حقوقی از مالکیت صنعتی به عنوان یکی از اجزای اصلی توسعه کارآفرینی در کشورها صورت گرفت. در همین راستا دو سؤال به صورت زیر مطرح شد:

- ۱- از منظر پاسخ‌گویان، مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی) دارای چه وضعیتی هستند؟
- ۲- مهم‌ترین مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی) کدام‌اند؟

قوانین مالکیت فکری قسمتی از بدنه وسیع قوانینی می‌باشند که با تولیدات ذهنی انسان سروکار دارد. به عبارت بهتر اصطلاح مالکیت فکری به طور وسیع به تولیدات ذهن انسان اشاره دارد (داسیانا و بولوس^۱، ۲۰۱۳، ۵). حقوق مالکیت فکری از منافع تولیدکنندگان به وسیله اعطای حقوق مالکیت به ساخته‌هایشان محافظت می‌کند. مالکیت فکری با اطلاعات یا دانشی که می‌تواند در برخی اشیای ملموس در یک زمان مشابه در تعداد نامحدودی از موارد در مکان‌های مختلف جهان قرار داشته باشد مرتبط است. در واقع، مالکیت در این موارد قرار نداشته، بلکه در اطلاعات یا دانشی که در آنها منعکس است، قرار دارد. مالکیت فکری معمولاً به دو شاخه با عنوان کپی‌رایت و مالکیت صنعتی تقسیم می‌شود (فینک و همکاران^۲، ۲۰۰۳، ۲۳).

کپی‌رایت یا حق مؤلف با ساخته‌های هنری مانند شعر، رمان، موسیقی، نقاشی و کارهای سینمایی مرتبط است. در بیشتر زبان‌های اروپایی به جز انگلیسی، کپی‌رایت به عنوان

---

1. Daciana & Bolos

2. Fink et al

حقوق مؤلف شناخته می‌شود. اصطلاح کپی‌رایت به عمل اصلی در بُعد ساخته‌های هنری و ادبی که به وسیله مؤلف یا مجوز وی ساخته شده است، اشاره دارد (کلس و ساقی^۱، ۲۰۰۲، ۳۸۸). این عمل کپی‌های کار ادبی یا هنری مانند یک کتاب، نقاشی، مجسمه‌سازی، نقاشی یا فیلم را می‌سازد. اصطلاح دوم، حقوق مؤلف به شخصی که خالق یک کار هنری است، اشاره دارد. بنابراین، با برجسته‌کردن این واقعیت، مؤلف واجد حقوق مشخصی در زمینه ساخته خود خواهد بود. حقوقی مانند محافظت از باز تولید اثری که تحریف‌شده و فقط او می‌تواند آن را اعمال کند؛ در حالی که سایر حقوق مانند حقوق کپی‌برداری می‌تواند به وسیله سایر افراد انجام پذیرد؛ برای مثال، منتشر کننده‌ای که مجوز این تأثیر را از مؤلف به دست آورده است (لایقی، ۱۳۸۱).

کاربرد گسترده اصطلاح «صنعتی» به طور مشخص در «کنوانسیون پاریس در زمینه حفاظت از مالکیت فکری» آغاز گردید (موهیب و اوزدمیر^۲، ۲۰۱۲، ۱۳). مالکیت صنعتی باید در معنای وسیعش فهمیده شود و نه تنها در زمینه مالکیت تجاری و صنعتی، بلکه در صنایع کشاورزی و استخراج و همه محصولات طبیعی و تولیدی به کار برده شود؛ مانند: شراب، غلات، برگ توتون، میوه، احشام، معادن، آب معدنی، آبجو، گل‌ها و آرد. مالکیت صنعتی طیف متنوعی را شامل می‌شود. به انواع مهم آن در این جا اشاره می‌شود. از مهم‌ترین این انواع می‌توان به سند ثبت اختراع برای حفاظت از اختراعات و طراحی‌های صنعتی که بُعد زیبایی‌شناسی آنها تعیین‌کننده نمود بیرونی تولیدات صنعتی می‌باشد، اشاره کرد (گریفیس و همکاران^۳، ۲۰۱۴، ۱۸).

مالکیت صنعتی همچنین مواردی مانند علائم تجاری، مارک‌های خدماتی، طراحی مدارهای یکپارچه، نام‌های بازرگانی و طراحی‌های بازرگانی و علائم جغرافیایی و حفاظت در برابر رقابت ناعادلانه را پوشش می‌دهد (سلامیرسی^۴، ۲۰۱۳، ۴). در برخی از این موارد، جنبه خلق معنوی، هر چند که موجود است، کمتر تعریف شده است. آنچه در این جا هدف مالکیت صنعتی است شامل علائم و نشانه‌های انتقال اطلاعات به خصوص به مشتریان با توجه به خدمات و تولیدات ارائه‌شده در بازار است. معمولاً در برابر استفاده غیرمجاز از چنین نشانه‌ها

-
1. Glass & Sagi
  2. Mevhibe & Ozdemir
  3. Griffith et al
  4. Celamiresi

به منظور فریب مشتریان و سایر شیوه‌های گمراه‌کننده به طور کلی محافظت صورت می‌پذیرد (کوریا، ۲۰۰۲، ۱۰). تفاوت اصلی که مالکیت صنعتی با مالکیت ادبی-هنری دارد این است که مالکیت صنعتی نیاز به تشریفات ثبت دارد ولی در مالکیت ادبی-هنری به محض خلق، اثر مشمول حمایت قانون است (هانل^۲، ۲۰۰۶، ۱۸۹۶).

حقوق مالکیت صنعتی یکی از مهم‌ترین جنبه‌های رشد و توسعه کارآفرینی است؛ چه سیاست توسعه کارآفرینی در کشورها بر افراد و ایده‌های آنان در درجه اول و کسب و کارهای نوآور در درجه بعدی متمرکز است بر همین اساس، توسعه کارآفرینی بر حفظ حقوق ایده‌ها، نوآوری‌ها و اختراعات متکی است (گومن و ادوین^۳، ۲۰۰۴، ۴۵۷). از دیگر سو، سیاست توسعه کارآفرینی یک سیاست حمایتی بر نیازهای افراد و شرکت‌ها استوار است؛ تا زمانی که کارآفرینان به این اطمینان نرسند که نظام حمایتی نهادی-قانونی از دستاوردها، ایده‌ها، نوآوری‌های و خلاقیت‌های آنان وجود ندارد ایده‌های نوآورانه خود را به سایر مناطق حامی و مستعد منتقل خواهند نمود (گریفس و میلر^۴، ۲۰۱۰، ۲۹). در بُعد سوم، سیاست توسعه کارآفرینی بیشتر بر ابزارهای سیاستی نرم استوار است نظیر آموزش و مربیگری، ترویج کارآفرینی و نظام حمایت از حق ثبت اختراعات و ابداعات. در نهایت سیاست توسعه کارآفرینی یک سیاست توسعه نهادی است چه به مجموعه‌ای از قوانین و مقررات حامی فعالیت‌های کارآفرینانه نیاز داریم که بتوانند با مشوق‌های حمایتی انگیزه‌های کارآفرینی را توسعه دهند (هرتزفلد و همکاران^۵، ۲۰۰۶، ۸۲۷). تحقیقات نشان داده است زمانی که فرایندهای ثبت مالکیت فیزیکی آسان‌تر و سریع‌تر صورت می‌گیرد کارآفرینان بیشتر تمایل به سرمایه‌گذاری دارند. همچنین دسترسی به وام برای تکثیر محصول تولیدشده، حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات، ثبت اسامی، علائم، طرح‌ها، اشکال‌ها و ترسیمات صنعتی می‌تواند فرایند توسعه نوآوری‌های صنعتی را تسریع نماید (کانوار و اوینسون^۶، ۲۰۰۳، ۲۳۸). اما باید دقت کرد که تا زمانی که کشورها به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفان، مخترعان، و منصفان نپیوندند و فرایندهای ثبت اختراعات را با سرعت صورت ندهند

-
1. Correa
  2. Hanel
  3. Grossman & Edwin
  4. Griffith & Miller
  5. Hertzfeld et al
  6. Kanwar & Evenson

و قوانین متناسب با مجازات مجرمان را تصویب نکنند و نیز اطلاعات مربوط به اختراعات را متعاقب ثبت افشاء نکنند سوءاستفاده از طرح‌های صنعتی چه در داخل یا خارج کشور افزایش خواهد یافت (کیم^۱، ۲۰۰۲، ۱۳). در کشورهای پیشرفته نه تنها روند ثبت و اخذ مجوز اختراعات به سادگی صورت می‌گیرد بلکه روند ثبت، استعلام، گزارش تخلف و پیگیری و پاسخ‌گویی نهادی نیز به صورت آنلاین صورت می‌گیرد (مارجیت و همکاران^۲، ۲۰۰۹، ۹). در این کشورها قبل از ثبت خدمات مشاوره‌ای حضوری و آنلاین برای مخترعان ارائه می‌شود و عموماً مراحل، فرایندهای ثبت، گردش کار، استعلام با کمترین هزینه و در حداقل زمان صورت می‌پذیرد (انکومو^۳، ۲۰۱۴، ۴). به همین دلیل علاوه بر توسعه نوآوری در این کشورها شاهد توسعه اختراعاتی هستیم که نشانه‌های جغرافیایی دارند؛ یعنی دارای علائمی هستند که به معرفی منشأ محلی، منطقه‌ای یا سرزمینی کالا اشاره دارد (اسچنیدر^۴، ۲۰۰۵، ۵۳۲). یا نشانه‌های جمعی دارند؛ یعنی علائمی که نشان می‌دهد کالاهای تولیدشده یا خدمات ارائه‌شده مربوط به اعضای یک سازمان یا اتحادیه خاص است. چرا که این اطمینان به وجود می‌آید اختراع ثبت‌شده با نشانی جغرافیایی یا جمعی شامل حمایت‌های حقوق مالکیت صنعتی و سیاست‌های کارآفرینی است بنابراین نوعی توسعه منطقه‌ای در حوزه کارآفرینی‌های صنعتی نیز روی می‌دهد (چسبرات و گافله^۵، ۲۰۱۴، ۱۲).

شعوری و نجفی (۱۳۹۶)، در پژوهشی که تأثیر توسعه نظام مالکیت معنوی در ایجاد انگیزه برای نوآوری صنعتی را می‌سنجیدند، نشان دادند اگرچه مالکیت معنوی بر نوآوری در صنعت به شکل مستقیم تأثیر معناداری نداشته است، با این حال توسعه نظام مالکیت معنوی در سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (اداره ثبت شرکت‌ها و اداره مالکیت معنوی تهران) بر نوآوری در صنعت از طریق نقش میانجی‌گر ایجاد انگیزه در صنعت تأثیر غیرمستقیم معنادار و مثبتی دارد. در واقع تحقیق حاضر مالکیت معنوی در نوآوری صنعتی را به شکل حفاظت از حقوق مالکیت صنعتی دیده است که بر انگیزه نوآوری در صنایع تأثیرگذار است.

کسری‌عظیمی (۱۳۹۴)، نشان داد: نظام مالکیت صنعتی کامل‌ترین نظام برای حمایت از طرح‌های صنعتی از ابعاد مختلف است ولی در راستای تکمیل این حمایت از سیستم‌های

-
1. Kim
  2. Marjit et al
  3. Nkomo
  4. Schnieder
  5. Chesbrough & Ghafele

دیگری همچون سیستم مالکیت ادبی و هنری و علائم تجاری و اسرار تجاری و سیستم رقابت ناعادلانه به عنوان پوشش‌دهنده جانبی و چه بسا بصورت همزمان در راستای حمایت حقوقی از طرح‌های صنعتی می‌توان استفاده نمود.^۱

ریاحی (۱۳۹۰)، در تحقیقی با عنوان « ظهور و تکامل نظام حقوق مالکیت صنعتی ژاپن» نشان داد: ژاپن در مراحل اولیه توسعه خود از نظام حقوقی مالکیت صنعتی سود فراوانی برده است. یادگیری فناوریانه در ژاپن به پشتیبانی «نظام ضعیف مالکیت صنعتی» صورت گرفت. این نظام ضعیف، جذب نوآوری و دانش برون مرزی توسط بنگاه‌های داخلی را تسهیل کرد. ابتکاراتی نظیر ثبت «مدل‌های سودمند» و «طرح‌های صنعتی» نه تنها فرهنگ ثبت اختراع را در این کشور توسعه داد بلکه مشوقی قوی برای نوآوری‌های تدریجی و بهبودهای حداقلی بر پایه اختراعات خارجی شد. زمانی که قابلیت‌های فناوریانه بنگاه‌های داخلی افزایش یافت و بنگاه‌ها خواستار رژیم حفاظتی قویتر برای اختراعات خود شدند، نظام حقوق مالکیت فکری ژاپن تقویت شد به طوری که در حال حاضر یکی از سخت‌ترین و کامل‌ترین نظام‌های حقوق مالکیت فکری و صنعتی را دارد.

شاه‌آبادی و ساری‌گل (۱۳۹۰)، نیز در یافته‌هایشان نشان دادند؛ حقوق مالکیت فکری و صنعتی دارای دواثر متفاوت بر توزیع درآمد است: از یک سو با حمایت از خلاقیت و نوآوری به منظور ایجاد اشتغال‌های مولد و کارآفرینی، افزایش بهره‌وری و تولید ثروت از علم و فناوری، می‌تواند موجب بهبود در توزیع درآمد شود و از سوی دیگر ممکن است به دلیل افزایش قیمت کالاها و خدمات و فناوری‌های ناشی از انحصار، موجب بدتر شدن توزیع درآمد شود. زمانی و همکاران در تحقیقی با عنوان «رابطه حقوق مالکیت و رشد اقتصادی در چارچوب الگوی رشد درونزا» نتیجه گرفتند در اقتصاد ایران برای رسیدن به رشد اقتصادی حداقل دو درصد به سهم مخارج، حفاظت از حقوق مالکیت فکری ۳۵٪ نیاز است.

نتایج تحقیق نیتی آنادا^۲ (۲۰۱۷)، نشان داد: با رشد صنعتی شدن و توسعه کسب و کارهای نوآوری، حمایت از علائم تجاری، برند و ثبت آنها یکی از دغدغه‌های اصلی قانونگذاران در کشورهای آسه‌آن و هند شد. چرا که حقوق مالکیت فکری قبلی عمدتاً بر حقوق مؤلف یا نویسندگان بود و چندان با تحولات رشد صنعتی همپا و فراگیر نبود.

۱. اغلب تحقیقات انجام‌شده داخلی و خارجی بر مالکیت فکری تمرکز داشته‌اند که مالکیت صنعتی تنها به عنوان بخش مهمی از آن است.

در تحقیقی دیگر، کیوریاک^۱ (۲۰۱۷)، با عنوان «نیم‌رخ حقوق مالکیت؛ ریشه‌های استراتژیک و پاسخ‌های استراتژیک» نشان داد؛ حقوق مالکیت فکری در ایالات متحده بعد از دهه ۱۹۸۰ میلادی توسعه یافت در حالی که حقوق مالکیت فکری چین عمدتاً وابسته به نوآوری‌هایی بود که سرمایه‌گذاران خارجی به داخل کشور می‌آوردند.

لامپوله و همکاران^۲ (۲۰۱۴)، در تحقیقی نشان دادند: در کشورهای آزاد و برخوردار از دموکراسی و نظام حمایت از حقوق مالکیت فکری، تولید نوآوری فناوری و رغبت در استفاده از آن افزایش پیدا می‌کند.

تحقیق استرینیا و همکاران^۳ (۲۰۱۳)، که تحلیلی از داده‌های ۴۲ کشور در سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۱ است نشان مشخص کرد؛ کشورهایی که دخالت دولت حداقل و فساد اداری کمتری وجود دارد و حمایت گسترده از حقوق مالکیت فکری وجود دارد اغلب توسعه کارآفرینی بالاتری را تجربه کرده‌اند. پس از مرور مبانی نظری و پیشینه تجربی تحقیق ۲۰ عامل حمایتی حقوقی-قانونی بر توسعه حقوق مالکیت صنعتی شناسایی شد.

با توجه به مبانی نظری و مطالعات تجربی، اهداف پژوهش حاضر به شرح زیر ارائه می‌شوند:

۱- تعیین وضعیت مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی)، از منظر پاسخ‌گویان.

۲- تعیین مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1.Ciuriak
2.Lumpole et al
3.Estrina et al

مدل مورد بررسی نیز، با استناد بر مبانی نظری و مطالعات تجربی صورت گرفته، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

شکل شماره ۱: مدل مورد بررسی

ابزار و روش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی بوده و از بعد روش‌شناسی از نوع تحقیقات پیمایشی- توصیفی است. در تحقیق حاضر بعد از مطالعه مباحث نظری و پیشینه تحقیق، ۲۰ عامل حمایتی از حقوق مالکیت صنعتی استخراج گردید که این عوامل به عنوان پرتکرارترین عوامل در مقالات و منابع بررسی‌شده بودند. جامعه آماری تحقیق حاضر، کارآفرینان شرکت‌های دانش‌بنیان شهر تهران می‌باشد و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و دوره زمانی مربوط نیز، زمستان ۱۳۹۶ می‌باشد (از آنجایی که به تعداد دقیق جامعه آماری دسترسی نداشتیم، صرفاً توانستیم

۱۰۰ نفر از کارآفرینان را به عنوان نمونه آماری، مورد بررسی قرار دهیم). علت اصلی انتخاب این گروه از کارآفرینان، نقش و ماهیت فعالیت آنها در توسعه نوآوری و خلاقیت صنعتی است که این موضوع می‌تواند مباحث حمایتی حقوقی - قانونی را تحت تأثیر قرار دهد. به عبارت بهتر این گروه به علت تولیدکننده نوآوری در حوزه‌های مختلف صنعتی نیازمند سیاست‌های حمایتی از ابعاد حقوقی - قانونی مالکیت صنعتی هستند. مؤلفه‌های حمایتی در پژوهش حاضر در واقع میزان نظرات آنها درباره وجود حمایت یا عدم حمایت‌های مناسب است. بنابراین نوآوری عمده پژوهش این است که توانسته، مجموعه‌ای از مؤلفه‌های سیاستی حمایتی که می‌تواند در نوآوری کارآفرینان مؤثر باشد، شناسایی نماید و راه‌کارهای عملیاتی برای آن پیشنهاد دهد. روش مورد استفاده جهت جمع‌آوری اطلاعات در مورد مبانی نظری، از روش کتابخانه‌ای و در مورد فرضیه‌های پژوهش از روش میدانی و برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از پرسش‌نامه محقق ساخته و مصاحبه، استفاده شده است. طیف مورد استفاده برای سنجش نظرات لیکرت بود که به صورت خیلی زیاد (۵)، زیاد (۴)، تاحدودی (۳)، کم (۲)، خیلی کم (۱) برای هر سؤال تنظیم شده بود. جهت بررسی نرمال بودن جامعه از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف (K-S) استفاده می‌شود. جهت آزمون فرضیه نیز از t تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن بهره گرفته می‌شود. کلیه تجزیه و تحلیل‌ها نیز در نرم افزار SPSS صورت گرفته است. در همین راستا دو سؤال به صورت زیر مطرح شدند:

- ۱- از منظر پاسخ‌گویان، مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی - حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی) دارای چه وضعیتی هستند؟
- ۲- مهم‌ترین مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی - حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی (با محوریت توسعه کارآفرینی) کدام‌اند؟

فرضیه اصلی پژوهش حاضر نیز به شرح زیر ارائه شد:
 - بررسی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی - حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی در کارآفرینان شهر تهران.

یافته‌ها

- آمار توصیفی

یافته‌های تحقیق در بُعد توصیفی نشان داد؛ ۳۰٪ پاسخ‌گویان زن (۳۰ نفر) و ۷۰٪ نیز مرد بودند (۷۰ نفر). از لحاظ تحصیلاتی نیز ۶۵٪ (۶۵ نفر) کارشناسی‌ارشد، ۲۰٪ (۲۰ نفر)

کارشناسی و ۱۵٪ (۱۵ نفر) نیز کاردانی بودند. ۷۴٪ پاسخ‌گویان متأهل و ۲۶٪ مجرد بودند. ۲۰٪ کارآفرینان در حوزه زیست‌فناوری، ۳۵٪ در حوزه فناوری اطلاعات، ۱۰٪ در حوزه لیزر، ۱۵٪ در حوزه دارویی، ۱۰٪ در حوزه انرژی و ۱۰٪ در حوزه نانو فعال بودند.

آمار استنباطی

بررسی پایایی و روایی متغیرها

روایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از روایی محتوایی استفاده شده است. برای این منظور پرسش‌نامه در اختیار ۳ نفر استاد متخصص قرار گرفته و به تأیید آنها رسیده است. در این تحقیق برای بررسی پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار عددی آلفای کرونباخ برای متغیرهای مستقل و وابسته براساس خروجی نرم افزار SPSS به شرح ذیل می‌باشند، که پایایی تمامی متغیرهای مورد بررسی را تأیید می‌کند:

جدول شماره (۱): نتایج پایایی متغیرها

مقدار آلفای کرونباخ	متغیر
۰/۵۸۱	حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها
۰/۴۷۵	سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده
۰/۵۸۷	حمایت از حق ثبت اختصاری اختراعات
۰/۵۲۷	حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر)
۰/۵۸۴	حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری
۰/۴۹۱	حمایت از طرح، اشکال و ترسیمات صنعتی
۰/۶۹۱	حمایت از منشأ، وجه تسمیه منشأ و نشان مبدأ شاخص‌های جغرافیایی
۰/۵۷۲	شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت
۰/۶۸۱	وضع مجازات‌های متنوع و متناسب برای متخلفان
۰/۶۸۳	حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان
۰/۶۷۵	حمایت از ثبت نشانه‌های جغرافیایی، علائم جمعی
۰/۵۸۱	ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین
۰/۵۲۷	ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین
۰/۴۷۱	حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن
۰/۵۹۱	سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز
۰/۴۲۳	حمایت و افشای به موقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت
۰/۶۷۲	بازتعریف منظم مالکیت فکری و معنوی باتوجه به تحولات فناوری
۰/۵۸۱	تمایز قائل‌نشدن بین ثبت اختراعات کوچک و بزرگ
۰/۷۷۱	پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفان، منصفان و مخترعین
۰/۵۳۱	سهولت تعقیب متخلفان و سارقان
۰/۷۴۳	سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی

بررسی نرمال بودن متغیرها

قبل از آزمون فرضیات؛ شرط استفاده از آزمونها، نرمال بودن داده‌های پژوهشی است. برای اینکه بفهمیم داده‌های پژوهشی طبیعی یا نرمال هستند از آزمون کلموگروف و اسمیرنوف برای تک تک متغیرها استفاده شده است. چنان که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود، براساس آزمون کلموگروف و اسمیرنوف، متغیرها در سطح پنج درصد معنی‌دار نمی‌باشند و این نشانگر آن است که داده‌های پژوهشی همگی طبیعی یا نرمال هستند.

جدول شماره (۲): نتایج آزمون کلموگروف و اسمیرنوف

مقدار آلفای کرونیخ	متغیر
۰/۷۵۱	حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها
۰/۸۳۲	سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده
۰/۴۱۲	حمایت از حق ثبت اختراعات
۰/۵۲۱	حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر)
۰/۷۴۹	حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری
۰/۵۱۷	حمایت از طرح، اشکال و ترسیمات صنعتی
۰/۵۶۱	حمایت از منشأ، وجه تسمیه منشأ و نشان مبدأ شاخص‌های جغرافیایی
۰/۵۲۷	شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت
۰/۵۱۶	وضع مجازات‌های متنوع و متناسب برای متخلفان
۰/۶۷۲	حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان
۰/۶۸۱	حمایت از ثبت نشانه‌های جغرافیایی، علائم جمعی
۰/۵۷۳	ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین
۰/۶۸۲	ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین
۰/۵۷۱	حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن
۰/۵۹۳	سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز
۰/۴۷۳	حمایت و افشای به موقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت
۰/۵۸۳	بازتعریف منظم مالکیت فکری و معنوی باتوجه به تحولات فناوری
۰/۵۹۳	تمایز قائل‌نشدن بین ثبت اختراعات کوچک و بزرگ
۰/۶۹۴	پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفان، منصفان و مخترعان
۰/۶۵۹	سهولت تعقیب متخلفان و سارقان
۰/۷۶۲	سیاست‌های حمایتی قانونی - حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی

- از منظر پاسخ‌گویان مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی دارای چه وضعیتی است؟

برای مشخص کردن چگونگی سیاست‌های حمایتی نهادی-قانونی و مؤلفه‌های آن از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به دست‌آمده در جدول ۲ نشان می‌دهد، که میانگین تمامی مؤلفه‌های سیاست حمایتی نهادی-قانونی از مالکیت صنعتی بیشتر از خدمت‌توسط نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت تمامی بیست مؤلفه از نظر پاسخ‌گویان دارای در حمایت از مالکیت صنعتی با اهمیت هستند اما دقت در میانگین مؤلفه‌ها نشان می‌دهد مؤلفه حقوق جبران خسارت مخترعان و مؤلفان با میانگین ۳/۹۱ و مؤلفه سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز با میانگین ۳/۶۹ و حق ثبت علائم تجاری و اسامی تجاری با میانگین ۳/۶۹، حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات با میانگین ۳/۶۱، ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین با میانگین ۳/۶۱ و حمایت از حق کپی‌رایت با میانگین ۳/۶۰ بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. آزمون تی تک‌نمونه‌ای مشخص کرد بین میانگین کلی سیاست حمایتی نهادی-قانونی و خدمت‌توسط پرسش‌نامه (۶۰) تفاوتی معنی‌داری وجود دارد ($p < 0.05$). به بیان دیگر میانگین سیاست‌های حمایتی نهادی-قانونی از مالکیت صنعتی بالاتر از خدمت‌توسط نظری پرسش‌نامه است (جدول ۲).

جدول شماره (۳): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی

ردیف	عامل	میانگین به دست‌آمده	انحراف معیار	t	sig
۱	حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها	3/58	0/606	59/073	0/000
۲	سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده	3/58	0/606	59/073	0/000
۳	حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات	3/61	0/601	60/040	0/000
۴	حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر)	3/60	0/492	73/116	0/000
۵	حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری	3/69	0/464	79/385	0/000
۶	حمایت از طرح، اشکال و ترکیبات صنعتی	3/56	0/640	55/564	0/000
۷	حمایت از منشأ، وجه تسمیه منشأ و نشان مبدأ شاخص‌های جغرافیایی	3/16	0/614	51/385	0/000
۸	شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت	3/50	0/594	58/864	0/000
۹	وضع مجازات‌های متنوع و متناسب برای متخلفان	3.25	0/470	63/273	0/000
۱۰	حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان	3/91	0/604	64/670	0/000
۱۱	حمایت از ثبت نشانه‌های جغرافیایی، علائم جمعی	3/52	0/611	57/610	0/000
۱۲	ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین	3/58	0/606	59/073	0/000

0/000	60/040	0/601	3/61	ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین	۱۳
0/000	73/116	0/492	3/60	حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن	۱۴
0/000	79/385	0/464	3/69	سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز	۱۵
0/000	55/564	0/640	3/56	حمایت و افشای به موقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت	۱۶
0/000	51/385	0/614	3/16	بازتعریف منظم مالکیت فکری و معنوی با توجه به تحولات فناوری	۱۷
0/000	38/056	0/84087	3/20	تمایز قائل نشدن بین ثبت اختراعات کوچک و بزرگ	۱۸
0/000	34/712	0/97084	3/37	پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفان، منصفان و مخترعین	۱۹
0/000	58/864	0/59459	3/50	سهولت تعقیب متخلفان و سارقان	۲۰
0/000	153/003	4/57247	69/96	سیاست حمایتی نهادی-قانونی	

- مهم‌ترین مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی کدام است؟

برای تعیین اهمیت و اولویت هر مؤلفه سیاستی، میانگین هر کدام از مؤلفه‌های براساس آزمون فریدمن رتبه‌بندی شد. نتایج نشان داد: نتایج آزمون فریدمن نشان داد؛ مؤلفه سیاستی حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان با میانگین رتبه‌ای ۱۳/۸۹ مهم‌ترین و حمایت از منشأ، وجه تسمیه منشأ و نشان مبدأ شاخص‌های جغرافیایی با میانگین ۵/۲۵ کم‌اهمیت‌ترین مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی نهادی-قانونی در مورد مالکیت صنعتی بودند. همچنین در بررسی مهم‌ترین عوامل یا مؤلفه‌های سیاستی حمایتی از مالکیت صنعتی مشخص شد سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز و حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری هر کدام با میانگین ۱۲/۱۴ و حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر) و حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن هر کدام با میانگین رتبه‌ای ۱۱/۵۴ چهار مؤلفه یا سیاست حمایتی مهم از منظر پاسخ‌گویان بودند. در رتبه‌های بعدی نیز مؤلفه‌های حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات با میانگین رتبه‌ای ۱۱/۲۶، حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها، سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده، ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین هر کدام با میانگین ۱۰/۸۳ و سهولت تعقیب متخلفان و سارقان و شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت هر کدام با میانگین رتبه‌ای ۱۰/۸۰ به عنوان مؤلفه‌های مهم قرار داشتند. در نهایت آزمون فریدمن این تفاوت‌ها را معنی‌دار نشان داد ($p < 0.05$).

جدول شماره (۴): میانگین رتبه‌ای مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی

ردیف	عامل	میانگین رتبه‌ای
۱	حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها	10/83
۲	سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده	10/83
۳	حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات	11/26
۴	حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر)	11/54
۵	حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری	12/14
۶	حمایت از طرح، اشکال و ترسیمات صنعتی	10/61
۷	حمایت از منشأ، وجه تسمیه منشأ و نشان مبدأ شاخص‌های جغرافیایی	7.25
۸	شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت	10/80
۹	وضع مجازات‌های متنوع و متناسب برای متخلفان	5/99
۱۰	حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان	13/89
۱۱	حمایت از ثبت نشانه‌های جغرافیایی، علائم جمعی	10/50
۱۲	ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین	10/83
۱۳	ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین	11/26
۱۴	حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن	11/54
۱۵	سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز	12/14
۱۶	حمایت و افشای به موقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت	10/61
۱۷	بازتعریف منظم مالکیت فکری و معنوی باتوجه به تحولات فناوری	7/70
۱۸	تمايز قائل‌شدن بين ثبت اختراعات کوچک و بزرگ	8/92
۱۹	پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفان، منصفان و مخترعان	10/15
۲۰	سهولت تعقیب متخلفان و سارقان	10/80

جدول شماره (۵): نتایج آزمون فریدمن درباره مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی

کای دو محاسبه شده	درجه آزادی	سطح معنی داری	میزان خطا	نتیجه آزمون
۲۳۵/۰۰۲	۱۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵	عدم پذیرش H ₀

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف بررسی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی قانونی-حقوقی از حقوق مالکیت صنعتی با محوریت توسعه کارآفرینی در بین ۱۰۰ کارآفرین شرکت‌های دانش‌بنیان به صورت پیمایشی و با ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه صورت گرفت. جهت آزمون فرضیه نیز از س‌تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن بهره گرفته شد و نتایج مربوط

به وضعیت مؤلفه‌های سیاست‌های حمایتی نشان داد؛ حقوق جبران خسارت مخترعان و مؤلفان، سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز، و حق ثبت علائم تجاری و اسامی تجاری، حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات، ایجاد نظام ثبت، استعلام و گزارش تخلف آنلاین و حمایت از حق کپی‌رایت بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند البته مؤلفه‌های باقی‌مانده نیز میانگین بیشتری از میانگین نظری پرسش نامه دارند. این یافته به نوعی همسو با یافته‌های شعوری، نجفی (۱۳۹۶)، کسری‌عظیمی (۱۳۹۴)، گرشاسبی‌نیا، بدری‌ویج (۱۳۹۱)، ریاحی (۱۳۹۰)، شاه‌آبادی و ساری‌گل (۱۳۹۰)، استرین و همکاران (۲۰۱۳)، ایچر و گارسیا (۲۰۰۸) است. در اولویت‌بندی مؤلفه‌های نیز مشخص شد؛ حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان با میانگین رتبه‌ای ۱۳/۸۹ مهمترین مؤلفه سیاست‌های حمایتی نهادی-قانونی در مورد مالکیت صنعتی بودند. در رتبه‌های بعدی از لحاظ اهمیت نیز، سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز و حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری، حمایت از کپی‌رایت (حق تکثیر)، حمایت از حقوق انتقال علائم یا نام تجاری توسط صاحب آن، حمایت از حق ثبت انحصاری، حمایت، تسریع و به‌روزرسانی ثبت مالکیت فیزیکی، انواع دارایی‌ها، سهولت دسترسی به وام برای تکثیر محصولات تولیدشده، ایجاد خدمات مشاوره حضوری و آنلاین و سهولت تعقیب متخلفان و سارقان و شفافیت و سرعت فرایندهای ثبت قرار داشتند. این مؤلفه‌های همسو با یافته‌های شعوری، نجفی (۱۳۹۶)، کسری‌عظیمی (۱۳۹۴)، زاهدی و محمدی (۱۳۹۴)، گرشاسبی‌نیا، بدری‌ویج (۱۳۹۱)، ریاحی (۱۳۹۰)، فطرس و همکاران (۱۳۹۰) و نیتی‌باندا (۲۰۱۷) به صورت کلی قرار دارد.

اساساً امروزه توسعه نوآوری و کارآفرینی بشدت وابسته به حفظ حقوق در ابعاد مختلف آن است. پیشرفت‌های رخ داده در حوزه فناوری و صنایع مرتبط نشان می‌دهد که امروزه رقابت‌ها بیشتر در حوزه صنایع و زیرمجموعه‌های آن است از همین رو اقدام به تدوین حقوق مالکیت صنعتی ضروری است. در پژوهش حاضر اغلب یافته‌ها نشان داد که پاسخ‌گویان بر ابعاد از حمایت قانونی-حقوقی تأکید داشتند که محرک نوآوری است و می‌تواند در صورت سوءاستفاده با اقدام قانونی خسارت وارده جبران شود از همین رو، حقوق جبران خسارت مخترعان، مؤلفان مهم‌ترین مؤلفه حمایتی بود چرا که وجود ضعف‌ها در حمایت از مالکیت صنعتی نشان می‌دهد که اغلب کارآفرینان و نوآوران صنعتی بیش از پیش در زمینه پیگیری حقوق نقض شده خود مصرند، بنابراین معتقدند سهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت

فرایندهای ثبت و اخذ مجوز و حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری در کنار تعقیب و مجازات واقعی متخلفان برای توسعه کارآفرینی و کاهش هزینه‌های یک کارآفرین نوآور لازم و ضروری است. در واقع تعقیب مجرمان ناقض حقوق مالکیت صنعتی و حمایت‌های مناسب نهادی-قانونی و فرایندهای اداری دو کارکرد مهم برای توسعه کارآفرینی دارد. اول این که به کارآفرین این اطمینان را می‌دهد که نظارت دقیقی بر حفاظت از حقوق مالکیت صنعتی وجود دارد از دیگر سو، این نوید را به کارآفرینان می‌دهد که فرایندهای ثبت اختراعات و نوآوری در فرایندی شفاف، سریع و انتشار اطلاعات به موقع نوآوری ثبت شده می‌تواند انگیزه‌های نوآوری‌های بعدی را تسریع نماید. به نظر می‌رسد رسیدن به این دو مورد در کشورمان تا حدود زیادی در بازه‌های بلندمدت امکان‌پذیر است.

امروزه، اغلب کشورها درصد به‌روزرسانی قوانین خود برآمده و روند ثبت و پیگیری شکایات تخلفات را به صورت آنلاین و با سرعت بیشتری انجام می‌دهند تا مخترعان و نوآوران خود را در سریع‌ترین زمان شامل حمایت‌های حقوقی ملی و بین‌المللی نمایند. در حالی که در کشورها ما دولت چندان به کنوانسیون‌های بین‌المللی حفاظت از مالکیت صنعتی یا فکری نپیوسته و یا در مراحل اجرای آنها با مشکلات زیادی روبروست. زمانی که ساختارهای حقوقی حامی مالکیت فکری و صنعتی باشند، نوآوران و کارآفرینان اقدام به خلق اثرهای نو خواهند نمود از همین رو، حمایت از مالکیت فکری و صنعتی بر این فرض قرار دارد که اندیشه‌های خلاق هنگامی برانگیخته و رشد می‌یابد که صاحبان حق انحصاری اثر بتوانند از نظر مالی از کار خود بهره ببرند و حقی بر کنترل نسخه‌برداری از اثر خود داشته باشند. اما زمانی که ساختارهای بوروکراتیک و نهادی دولت افراد خلاق را در پیچ‌وخم بوروکراسی درگیر نمایند رغبت کارآفرینان و نوآوران برای ثبت اختراع یا اثر کاهش یافته و به نوعی یا ایده‌های جدید اجازه ظهور نمی‌یابد یا به کشورهای دیگری منتقل خواهند شد بر همین اساس، نه تنها به‌روزرسانی قوانین در این حوزه لازم و ضروری است بلکه تسریع در حمایت‌های مالی از قبیل ارائه وام، یا حمایت از ثبت انواع مالکیت فکری و صنعتی به صورت شفاف، سهل، با کمترین مقررات لازم و ضروری است. بُعد دیگر ساختارهای نهادی-حمایتی وضع مجازات‌های متناسب برای متخلفان و تسریع در پیگیری پرونده‌های شاکیان است که متأسفانه اغلب قوانین کیفری در این حوزه در کشورمان در قالب جرمه تعریف شده است که اساساً جرمه ابزاری غیرکارا و غیرمؤثر برای برخورد با متخلفین این حوزه است. در مجموع

باید گفت مهم‌ترین آثار سیاست‌های حمایتی از مالکیت صنعتی را باید در افزایش نوآوری، ارتقای سطح فناوری، افزایش تعداد اختراعات و ابداعات، ایجاد اشتغال و توزیع درآمدها و توسعه عادلانه منطقه‌ای دید از این‌رو در سیاست‌های توسعه کارآفرینی حمایت‌های گسترده دولتی، ایجاد فضای حقوقی و قانونی مناسب، وجود نهادهای مدنی سازمان یافته و قدرتمند، توسعه زیرساخت‌های نوآوری و تجاری‌سازی از مهم‌ترین فرایندهای عوامل مؤثر بر توسعه مالکیت صنعتی و حقوق مرتبط با آن است. برای بهبود وضعیت حمایتی نهادی-حقوقی از مالکیت صنعتی پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردند:

- حذف دوباره کاری یا تعدد نهادهای درگیر در فرایند ثبت، استعلام یا تایید اختراعات؛
- استانی‌سازی ثبت اختراعات برای حفاظت بیشتر از نشان مبدأ جغرافیایی؛
- راه‌اندازی مراکز مشاوره استانی به صورت حضوری و آنلاین زیرمجموعه وزارت صنایع با هدف تعامل و مشاوره بیشتر با نوآوران و مخترعان؛
- تعریف به‌روز و دوباره حوزه‌های مالکیت صنعتی و حقوق مترتب بر آن با کمک حقوقدانان تجاری؛
- تسهیل روند ثبت، استعلام و افشای بموقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت جهت جلوگیری از سوءاستفاده یا ادعاهای بعدی سایر افراد؛
- مشخص کردن وضعیت قابل گذشت بودن یا نبودن جرائم با مدنظر قراردادن میزان تضرر جامعه؛
- توجه ویژه به مجازات‌های تکمیلی در جرائم علیه حقوق مالکیت صنعتی، به مجازات‌های تکمیلی، توجه ویژه ای شود و اختیار اعمال آنها در اصلاحات احتمالی از سوی مقنن، نظیر محرومیت اشتغال به حرفه معین.
- در نظر گرفتن متهم مفروض به دلیل اینکه اثبات سوء نیت متهم در جرائم علیه حقوق مالکیت صنعتی امری دشوار است و نهایتاً عدم اثبات آن، ضرر مضاعف زیان دیده را در پی دارد.
- قانون‌گذاری نهادهای مترقی نظیر (حق دسترسی به اطلاعات)، که باعث تسریع روند مقابله با نقض حقوق مالکیت صنعتی می‌شود.

References

- Azimi, K. (2016). Legal Aspects of Industrial Design and Intellectual Property Support. First National Conference on Islamic Law and Management, (In Persian).
- Burrone, E. (2004). Intellectual Property Rights and Innovation in SMEs in ECD Countries. *Journal of Intellectual Property Rights*, 10(1), 34-43.
- Celamiresi, M. (2013). The Macro theme Review: An Overview on Intellectual Property Rights Protections and Benefits.
- Chen, Y., & Puttitanun, T. (2005). Intellectual Property Rights and Innovation in Developing Countries. *Journal of Development Economics*, 78, 474-493.
- Chesbrough, H., & Ghafele, R. (2014). Open Innovation and Intellectual Property. *New Frontiers in Open Innovation*, 191.
- Ciuriak, D. (2017). Intellectual Property Proliferation: Strategic Roots and Strategic Responses. CIGI Paper, 121.
- Correa, C. M. (2001). Review of the TRIPS Agreement: Fostering the Transfer of Technology to Developing Countries (Penang, Malaysia: Third World Network).
- Correa, C. M. (2003). Can the TRIPS Agreement Foster Technology Transfer to Developing Countries?.
- Czarnitzki, D., Hanel, P., & Rosa, J. M. (2011). Evaluating the Impact of R&D Tax Credits on Innovation: A Microeconometric Study on Canadian Firms. *Research Policy*, (40), 217-229.
- Daciana Bolos, M. (2013). Intellectual Property as a Drive for Sustainable Medical Tourism-The Ana Aslan case. Petru Maior University of Targu Mures, Nang Yan Business Journal.

- Estrina, S., Korosteleva, J., & Mickiewicz, T. (2013). Which Institutions Encourage Entrepreneurial Growth Aspirations?. *Journal of Business Venturing*, 28 (4), 564-580.
- Evers, L., Miller, H., & Spengel, C. (2014). Intellectual Property Box Regimes: Effective Tax Rates and Tax Policy Considerations. *International Tax and Public Finance*, 1-29.
- Fetres, M. H., Farzi, M., & Najjarzadeh, A. A. (2011). A Survey on the Impacts of Intellectual Property Rights on Innovations in Islamic Developing Countries. *Economics Research*, 11(1), 303-322, (In Persian).
- Fink, C., & Primo Braga, C. A. (2005). *How Stronger Protection of Intellectual Property Rights Affects International Trade Flows*. Washington, DC: The World Bank/Oxford University Press.
- Fontana, R., Geuna, A., & Matt, M. (2006). Factors Affecting University-Industry R&D Projects: The Importance of Searching, Screening and Signalling. *Research Policy* 35, 309-323.
- Garshasebi Nia, N., & Kamar Aldin Badri, W. (2012). The Role of Intellectual Property Rights in Innovation in Developing Countries. *Roshde Fanavari*, 8(30), 51-56, (In Persian).
- Glass, A., & Sagi, K. (2002). Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment. *Journal of International Economics*, 56, 387-410.
- Griffith, R., & Miller, H. (2010). *Support for Research and innovation*. London: IFS Commentary.
- Griffith R. & Miller H., & O'Connell (2011) Oweerhhi of Intellectual Property and Corporate Taxation. *Journal of Public Economics*, 112(1), 12-23.
- Grossman, G. M., & Edwin, L. C. L. (2004). International Protection of Intellectual Property: Corrigendum. *American Economic Review*, 96(1), 456-563.

- Hanel, P. (2006). Intellectual Property Rights Business Management Practices: A Survey Literature. *Technovation*, 26, 895-931.
- Hertzfeld, H. R., Link, A. N., & Vonortas, N. S. (2006). Intellectual Property Protection Mechanisms in Research Partnerships. *Research Policy*, 35, 825-39.
- Kanwar, S., & Evenson, R. E. (2003). Does Intellectual Property Protection Spur Technological Change?. *Oxford Economic Papers*, 55, 235-264.
- Kim, L. (2002). Technology Transfer and Intellectual Property Rights: ssss nffffrnmKkr e'' seeeeeinne rrr kiggeeeee.
- Labaghi, A. R. (2002). Copyright in Advanced Industrial Countries. Tehran: Book House, (In Persian).
- Lumpole, A. O., Pathak, S., & Xavier-Oliveira, E. (2014). The Politics of Intellectual Property Rights Regimes: An Empirical Study of New Technology Use in Entrepreneurship. *Technovation*, 34(12), 807-816.
- Marjit, S., Xu, X., & Yang, L. (2009). Offshore Outsourcing, Contractual R&D and Intellectual Property in Developing Countries.
- Mahdavi, A. A., & Barkhordari, S. (2008). Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment Flow (Case of Iran). *Knowledge and Development*, 24, 11-36, (In Persian).
- Martin, A., Vision, C., & Nauwelaers, C., (2004). Innovation Networks. Forfas.
- Mevhibe, A., & Melda, O. (2012). The Role of Geographical Indication in Brand Making of Turkish handcrafts. *Indian Journal of Traditional Knowledge*, 11(3).

- Muck, W. (2007). Entrepreneurship Education in the Third Level Sector in Ireland. Report Presented To The National Council for Graduate Entrepreneurship.
- Nithyananda. K. V. (2017). Business Models for Entrepreneurs: Commercializing, Leveraging, and Monetizing Intellectual Property Rights in India and ASEAN Countries.
- Nkomo, M. (2014). The Role and Importance of Effective IP asset Management in Enhancing the Competitiveness and Productivity of Small and Medium Enterprises. The Zimbabwean Experience.
- Riahi, P. (2011). The Emergence and Evolution of Japan's Industrial Property Rights System. Roshde Fanavari, 28, 51-60, (In Persian).
- Rostami Ganjabad, Sh. (2018). Author's Position in International Conventions and Iranian Law. Second International Conference on Jurisprudence and Law, Law and Social Sciences, (In Persian).
- Sameei, R., & Angurag Taghavi, H. (2018). Explaining Trademark Position in Intellectual Property Rights and Civil Liability Due to Violations with Approaches to Patent Law. Fifth Conference on Economics and Applied Management with National Approach, (In Persian).
- Schneider, P. (2005). International Trade, Economic Growth and Intellectual Property Rights: A Panel Data Study of Developed and Developing Countries. Journal of Development Economics, 78, 529-547.
- Shahabadi, A. F., & Sarigol, S. (2015). The Effect of Intellectual Property Rights on Income Inequality in Selected Developed and Developing Countries. Applied Theories of Economics, 2(1), 63-82, (In Persian).
- Shouri, M., & Najafi, A. (2018). Investigating the Effect of Intellectual Capital System and Students Registered Knowledge on Creating

- Incentives to Industry Innovation. *Innovation in the Humanities*, 7(3), 217-250, (In Persian).
- Smith, A. M., & Patton, R. A. (2011). Delivering Enterprise: A Collaborative International Approach to the Development, Implementation and Assessment of Entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 17(1), 104-18.
- Spinello, R. A. (2003). The Future of Intellectual Property. *Ethics and Information Technology*, 5, 1-16.
- Starkey, L., Corbett, S., Bondy, A., & Davidson, S. (2010). Intellectual Property: What Do Teachers and Students Know?. *Int J Technol Des Educ*, 20, 333-344.
- Tabatabaei, A., & Tilani, A. (2018). Investigation of Intellectual Property Rights in Iranian Law System. *Second International Conference on Jurisprudence and Law, Law and Social Sciences*, (In Persian).
- Tamasy, C. (2007). Rethinking Technology-Oriented Business Incubators: Developing a Robust Policy Instrument for Entrepreneurship, Innovation, and Regional Development?. *Growth and Change*, 38(3), 460-473.
- Torkestani, A. R., & Masoumi, L. (2018). Protecting Intellectual Property Rights and Ideas in a Critical Approach. *5th National Conference on Law and Judicial Studies*, (In Persian).
- Zahedi, M., & Mohammadi, A. (2015). The Role of Intellectual Property Rights in Protection of Tourism Industry. *Private Law Research*, 4(13), 87-118, (In Persian).

Ranking Indexes of Legal-Right Policies Protecting Industrial Property Entrepreneurship Development: Entrepreneurs in Tehran

*Emeliya Ghorbani Siavoshani*¹

Ali Davari (Ph.D.) *²

*Mehdi Faghihi (Ph.D.)*³

*Hessam Zand Hessami (Ph.D.)*⁴

*Amir Houshang Fathizadeh (Ph.D.)*⁵

Date of receipt: 2019.02.17

Date of acceptance:2019.10.08

Abstract

Industrial property protection policies are subsumed under technology entrepreneurial policies that share the characteristics of general entrepreneurship policies and small businesses. These policies are generally in favor of technology entrepreneurs who focus on increasing overall market returns and commercializing technology by removing barriers to transfer. The purpose of the current applied descriptive study was to investigate and rank order the constituent components of legal-policies protecting industrial property rights with a focus on entrepreneurship development. The research population comprised entrepreneurs of knowledge-based companies in Tehran from whom a random sample of 100 were selected in the winter of 2017. The theoretical background to the study was established via library research and the research hypotheses were tested via Friedman and one-sample t-test analyses. The results showed that among 20 components of protection policy, the most common ones included inventor and author compensation rights, ease, transparency, cost reduction and speed of registration and licensing processes, trademarks and logo registration, patent application support, online registration, infringement reporting and copyright protection. Moreover, the findings revealed that the most effective policy components protecting industrial property constituted the rights of the inventors and authors, the ease, transparency, cost-efficiency and rate of processes involved in registration, obtaining licenses, trademarks and logos, as well as protecting copyright, trademark ownership and patent application, expediting and updating of physical property registration of various assets.

Key Words: Entrepreneurship Development, Industrial Property, Legal Supportive Policies.

1.PhD.student in Entrepreneurship, Department of Entrepreneurship,Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin,Iran

2. *Assistant Professor in Entrepreneurship, Tehran University, Tehran, Iran Ali-davari@ut.ac.ir

3.Assistant Professor in Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic Of IRAN

4.Assistant Professor, Department of Entrepreneurship, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

5.Assistant Professor in Institute for Trade Studies and Research, Tehran, Iran